

I. Загублена Мрія

У мене була Мрія. Нічого в тому особливого. Грандіозні чи скромні, серйозні чи безглузді, здійсненні або ж утопічні мрії мають усі.

Як і більшість благопристойних мрій, моя сягала корінням ранньої юності, коли мозок ще не був укритий шкаралупкою цинізму, а очі дивилися на світ зовсім по-іншому. Однак на відміну від отих інших мрій, образ яких із роками блякнув і тьмянів, розкисаючи під тягарем обмежень та умовностей заплутаного життя, мені вдалося протягти власну Мрію крізь усі негаразди та прикрощі аж до самого повноліття. Я ніс її із собою доти, доки Мрія не щезла, ставши Реальністю.

Подекуди для Мрії наступали важкі часи. Були екзамени — з попсованими нервами, почервонілими від безсоння баньками та купою непотрібного мотлоху в довбешці. Був період дикого захоплення важкою музикою — з довгими патлами й одним-єдиним «I wanna be a rock-star¹» у голові. Було перше кохання, яке, як то завше буває, роздвобало на друзки всі інші мрії, схоже, як Виговський — війська Трубецького під Конотопом. Проте Мрія лишалася. Хай навіть мала вигляд розмитого марева на задвірках свідомості, ледь відчутного, наче легкий запах лісового вогнища та хвої, яким просякнута футболка після повернення з кількадечного походу в гори. Мені пощастило — я не став одним із тих невдах, котрі занапалили та розгубили більшість своїх мрій, продаючись хащами життя, тому завжди (...ну, майже завжди) пам'ятав милозвучне ім'я моєї Мрії. А ймення її — Мексика.

Але давайте про все по порядку, як кажуть, без вереску та штовханини.

¹ Я хочу бути рок-зіркою (англ.).

* * *

Я прийшов у цей світ, нічого не відаючи про його прозаїчність. Щойно наловчившись ходити без допомоги старших, ще зовсім малим курдуплею, я натягнув кашкета на вуха і з головою поринув у процес емпіричного пізнання довколишньої дійсності.

Щиро кажучи, кашкет той був лайновий (не те щоб він мені не подобався, просто колір у нього був таким), і це, схоже, немало позначилося на моєму світобаченні. Тож, розгулюючи наліво та направо у лайновому кашкеті, я сприймав багатогранне життя, що вирувало і бурхало навкруг, достоту так, як його сприймали люди за століття до мене, у той час, коли планету ще не обтяжували дари цивілізації, коли саме існування людини було викликом кипучим силам природи, коли безкрайї світ здавався загадковим, сповненим таємниць і небезпек.

Я не знаю, у чому там насправді була річ: може, кашкет трохи голову муляв, а може, просто хотілося підставати дорослих тупими запитаннями, але мені, як і багатьом іншим дітлахам, було нестямно цікаво пізнавати всесвіт. Я п'явся на найвищі деревини, звідкіль поривався дострибнути до неба, пхав у осині гнізда підпалені ялинові гілки (до сьогодні не можу пригадати мету того експерименту, хоча результат укарбувався у мою свідомість багряними літерами), пробував надувати котів насосом для велосипеда і дивився, що з того вигорить (хто б міг подумати, що все це через отой невдалий колір кашкета). Світ мені видавався безмежним, карколомним, іноді грізним, а отже — запаморочливо привабливим.

Перша неув'язка між моїм тогочасним світоглядом і суворою реальністю вигулькнула тоді, коли я, споряджений синім портфеликом радянського зразка, почимчикував до першого класу. У школі мені розкрили очі на жахливу істину: наш світ тривіальний, усе в ньому можна пояснити, виміряти, побачити та зафіксувати, а багато чого навіть описати за допомогою формул. Причому все, що до цього часу могли побачити, виміряти та пояснити, вже побачили, виміряли та пояснили. Під час чергової спроби вмостити дворового kota для чергового надування велосипедним насосом мене осяйнуло болюче усвідомлення, що індіанці Північної Америки ніколи не відвоюють Північну Америку

назад, що до Альфи Центавра ми не зможемо полетіти, навіть якщо скинемося усією планетою, а Котигорошко зроду не бив пискос ніякому зубастому драконові, бо драконів просто не існує.

Трохи пізніше мені вдалося рознюхати секретну реляцію про те, що цей бісовий атракціон, на який я зопалу згодився з огляду на авторитет батьків, розтягнеться аж на десять років, тобто що перший клас — то тільки початок, а далі буде тільки гірше. Я вмить пожалкував про своє поспіхом прийняте рішення податися до школи та навіть наважився виголосити своє справедливе обурення перед громадськістю. Однак батьки розцінили це як бунт і мотивували власну (вельми жорстку) позицію дуже промовистими аргументами, з гучним ляскотом припасовуючи їх до певних частин мого тіла. Після того я так глибоко розкаявся, що наступного ж дня, смиренно склавши зброю, знову потюпав до школи всотувати новітнє знання про те, що світ — це банальна і вельми нецікава штука.

Школа добряче прополочала мій спраглий до знань дитячий мозок, висмикавши з нього доблесні фрагменти про королів, лицарів і драконів. Натомість на спорожнілі місця вчителі з воістину осячю одержимістю втовкмачували інформацію про атоми, молекули, протони, електрони, кварки й усяку іншу муру. Виграшу від того не було ні на децицію. За своє життя я не бачив ні драконів, ні атомів чи електронів, але мусив вірити, що останні існують. Думайте, що хочете, але я волів би за краще не знати того всього і вірити у вогнедишних зміїв. І це незважаючи на те, що лайновий кашкет більше не налазив мені на голову.

Проте школа не викоренила мого потягу до мрій. Із жагою спраглого я ковтав одну за одною книги Джека Лондона, Жуля Верна, Рафаеля Сабатіні, Джеральда Даррела, Тура Хейердала й інших подібних авторів. Ночами я плив через Атлантику разом із Колумбом, пробивався крізь крижані гори Антарктики з Руалом Амундсеном, долав ополонки Льодовитого океану з Робертом Пірі, спускався з Огюстом Пікаром на дно Маріанської западини, атакував напханий золотом іспанський галіон пліч-о-пліч із Френсісом Дрейком. Я марив пригодами Марко Поло, Васко да Гама, Девіда Лівінгстона. І чим більше я читав, тим дужче переконувався, що в сучасному постіндустріальному світі не лишилося місця

для романтики та пригод. Ще навіть не дотягнувши до повноліття, я остаточно переконався: нинішній світ глибоко вгруз у бруд буденності, а його мешканці стали парадоксально передбачуваними. Життя скидалося на старий нудотний фільм, у якому наперед відомі всі сцени та вибрики акторів, а вам застається лише покірно догравати нав'язану суспільством роль.

Здавалося, ще трохи — і справжнім мрійникам у цьому світі не буде про що мріяти...

* * *

Але у мене була Мрія, і звали її Мексика, і народилася вона одного чудового дня, коли мені до рук потрапила книга Генрі Райдера Хаггарда «Дочка Монтесуми». Було мені тоді років дванадцять, а може, й тринадцять, я зараз навіть не пригадаю. Якщо намагатися бути точним і дотримуватися істинного плину подій, то остаточно Мрія сформувалася значно пізніше, однак саме з того моменту, коли я перегорнув першу сторінку уславленого роману, з'явився її перший в'ялий пуп'янок. На той час я ще не тямив до пуття, у що воно вилетіться, я навіть помислити не міг, що нетривале захоплення далекою країною переросте заледве не у манію. Єдине, що добряче відкарбувалось у пам'яті після прочитання книжки, — це опис навіженого та зухвалого рейду трьох сотень іспанських кабальєро на чолі з хоробрим Ернаном Кортесом від узбережжя Мексиканської затоки до Теночтитлану. Звитяжний похід, у якому зграя головорізів завдала прочухана багатомільйонній імперії, започаткувавши підкорення Мексики, припав мені до смаку значно більше, ніж нудотні описи любовних пригод доньки ацтецького імператора.

Хаггард — неперевершений романіст. Зазирніть на дозвіллі у його книгу, переконайтесь, як віртуозно він розписав боротьбу ацтеків із поневолювачами, здобривши роман усілякими звірствами святої інквізиції та безчесними підступами іспанців. Я скреготав зубами, читаючи про чергову поразку ацтецького воїнства, а коли дійшло до підлого забиття Монтесуми, мене тіпало від люті і я ледь не захлинався від праведного обурення. Після того на кілька днів навіть перехотілося дочитувати книгу: центральна сюжетна лінія, всі оті амурні фіглі-міглі та любовні

шури-мури відійшли для мене на другий план. Роман я таки дочитав, хоча потому ще довго ходив набурмосеним і на чому світ стоїть псячив і цабанив клятих іспанців усіма лайливими словами, які тільки знав у дванадцять (чи тринадцять) років.

Коли ураганні емоції, збурені романом, примерхли, я сів і замислився, чи, бува, не є вигадкою написане про Монтесуму, імперію ацтеків і Кортеса. Природно, мені заманулось докопатися, де в тому місиві з пригод проходить межа між історичними фактами та бурхливою уявою англійського прозаїка.

Так воно все і закрутилось. Із прискіпливістю нишпорки я вишукував усю інформацію про історію Мексики. Не минуло й півроку, як я вже знав про конкісту, конкістадорів і цивілізації доколумбової Америки більше, ніж моя вчителька всесвітньої історії. День за днем невпорядковані уривки й епізоди конкісти — однієї з найбільш огидних і кривавих сторінок в історії людства — шикувались у логічну послідовність подій, а образи найвидатніших її сподвижників, Педро де Альварado, Дієго Веласкеса, Васко Нуньеса де Бальбоа, Дієго де Альмагро і самого Кортеса, набували все чіткіших обрисів. Одну за одною я відкривав для себе цивілізації ольмеків, сапотеків, ацтеків і майя, а слідом за ними — десятки грандіозних пам'яток культури, недосяжно далеких і таємничих.

Нині, озираючись назад, я розумію, що палке бажання п'ятнадцятирічного хлопчика вирушити до Мексики скидалося на тимчасову втрату здорового глузду, спричинену небувалі сили розладом шлунка. В часи просвітління я досить тверезо оцінював свої шанси дістатися Мексики, прикинувши, що вони десь так на 0,5 % більші, ніж у середньостатистичного слона, який затіяв уплав догребти до Американського континенту, відчаливши десь від берега Екваторіальної Гвінеї (припускаючи, до всього, що хоботному поталанить із погодою та вітром упродовж усього маршруту).

Але то вже не мало значення. Мрія жила та давала снагу жити. Я засинав, маючи перед очима неозорі простори долини Анауак¹, хоч навіть думка про можливість опинитися там навіть уві сні здавалася несусвітньо зухвалою. Прокидаючись, я відчував солоний присмак бризок атлантичного прибою на узбережжі

¹ Долина Мехіко.

Козумеля¹. Іноді дорогою до школи подих сирого вітру, який виблигував на мене із проходу між будинками, приносив із собою шум води, що мчала з вершин Сьєрра Мадре Орієнталь² униз, у тропічні ліси, і далі — до океану. На всіх футбольних мундіалях я вболівав лише за збірну Мексики (у ті роки Україна не вельми радувала своєю присутністю на фінальних стадіях Чемпіонату світу). Далека латиноамериканська країна випалювала мозок, вабила, мовби кароока східна красуня своїми розкішними принадами. І тоді я остаточно зрозумів: у мене є Мрія, ім'я якій — Мексика.

А потім... Непомітно один за одним роки зісковзували у безодню минулого, і невдовзі, як це часто трапляється, всі мрії поволі розчинилися під тягарем того, що ми, дорослі, звикли називати дорослим життям. Небавом я впевнився: школа — то ніщо порівняно з тим, що з нашими мріями робить повсякденне життя...

* * *

Після полону шкільної парти мені не довелося притьмом потрапити в оте справжнє доросле життя. Я нікуди не поїхав і вступив до університету у своєму рідному Рівному — акуратному невеликому містечку на заході України. Мешкав, зрозуміло, з батьками, через що житейські буревії ще досить довго минали мене стороною. Це дозволяло трохи розслабитись і помріяти, тому в той час моя велика Мрія ні на мить не полишала мене.

На останніх курсах вишу мене почала гнітити вбивча визначеність усього наперед, яка подекуди просто межувала із приреченістю. Запопадливі викладачі спритно розкреслили мое життя років на десять у майбутнє, прикріпивши мене, наче шматок сірого пластиру, до університету. Річ у тім, що я, будучи затятим активістом і не в міру кебетливим, уже встиг, як писав Габріель Гарсія Маркес, «вивалятись у лайні слави», тому вся викладацька ватага, починаючи від лаборантів і завершуючи деканом, спала та бачила мене у своїх хвацьких лавах.

Мене коробило не так від того, що доведеться стати викладачем-провінціалом, як тому, що мені це нав'язали. Зі скрипом

¹ Острів у Карибському морі біля східного узбережжя Мексики.

² Гірський масив на сході Мексики.

я закінчив університет, відгуляв випускний і наступного ж дня драпонував до Києва. Не стільки заради грошей чи ще якої вигоди, скільки через те, аби вчинити наперекір усьому, до чого мене підхльостували, а заодно ще й довести всім, який я крутий і модний. Якийсь час працював інженером, програмістом, менеджером. Вступив до аспірантури, але іншого університету. Хотілось усього й одразу, причому я сліпо вірив, що обов'язково це отримаю. Довго ще терся там і сям із задертим носом, поки врешті моя броня з оптимізму не подалася під безперервною канонадою реального життя і мені не відкрилася проста істина, що я, такий гарний, розумний, з якого боку не глянь, білий і пухнастий, у реальному житті нікому зі своїми знаннями не потрібен.

Десь у цей час життя взялося підкладати у голову замість мрії їхній сурогат. Гарні машини, гарні жінки — все те, чим нас годую нинішнє суспільство. Життя щодня шемрало над вухом скрадливим голосом:

— Не, ну ти мусиш мать машину! Нічо не знаю, роби, що хочеш, бери кредит, вигадуй щось. Подивись он на людей. Ну, як це так — без машини? Ти шо, не мужик?! Мудак якийсь, слово честі! І цейво, тіки іномарку!

І я, ледве зводячи кінці з кінцями, незважаючи на те, що до машини мені було далі, ніж чубатому Карлсону до надзвукової швидкості, терзав себе думками, де взяти бабки на авто, уявляючи, як гасаю Києвом на найкрутішій тачці. До того ж іще був потрібен дім або для початку хоча б квартира в Києві! А затим ще дружину собі підшукати (обов'язково з великими цицьками, інакше ніхто не оцінить). Я розумів, що для цього треба гроші, багато-багато грошей. Я не тямив тільки одного: то вже були не мрії, а мотлох, стружки суспільної свідомості, які ось-ось мали остаточно поховати під собою мрії справжні.

Загалом я гарував, як віл, на двох роботах, несамовито напружуючись, аби встигати з навчанням, і зовсім не помічав, як дні зробились безмежно схожими один на одного. Робота, навчання, потім знову робота, робота, робота, а потім знову навчання, навчання, й... без абсолютного просування вперед. Я чекав, що одного вечора з неба впаде великий кусень грошей і я піду та куплю собі «Mercedes» S-класу. Давні друзі віддалились, розваги

забулись, усе, на що зрідка вистачало часу, — це переглянути який-небудь фільм на комп'ютері. Я більше не читав художню літературу, натомість бездумно накопичував у макітрі сухі й обмежені знання про програмування, 3D-графіку та САД-системи¹. Отак-от тихо та спокійно, переповнивши кумпол усіяким сміттям, розгубивши дорогою весь свій юнацький запал та окрилення, я увійшов у приземлену фазу свого життя. Фаза мала назву «Існування».

Так довго не могло тривати. Треба було щось вигадувати, діяти, інакше я ризикував завершити свій життєвий шлях намертво приклеєним до дивана перед телевізором, насолоджуючись черговою історією про те, як черговий Брюс «Круті Яйця» Уілліс у черговий раз урятував галактику, вимахавши при цьому всіх блондинок, які тільки потрапили в кадр. Але... я нічого не зробив. Усе закінчилося тим, чим мало закінчитися. Я припинив мріяти.

Мрії покинули мене, поступившись місцем пластмасовим сурогатам.

Я втратив себе.

Я вже не усвідомлював, як щодень життя ставало все більш клейким, нестерпним, непомітно переходило у той добре відомий усім стан — буденність — стан із найбільшою ентропією, стан повного спокою, клейка флегма, забуття.

Якби це гепнулось на мене якось відразу, раптово, у той час, коли я ще мріяв, я б, мабуть, від дошкульної розпуки шугонув би униз головою з висотного будинку або звів би рахунки з життям ще в який-небудь вишуканий спосіб. Але в тому й полягає підступність реальності: павутина нестерпного існування обсотує поволі, без поспіху. Шлях від безхмарних мрій до одноманітної буденщини пологий, а через це геть непомітний. Ти наче неквапом входиш у холодні води гірського потічка, майже звикаючи до крижаної води. Добредаєш до глибини, де вода сягає горла, але продовжуєш тупцяти далі, поки не почнеш пускати носом бульки. Але вже пізно — ріка життя збиває та несе тебе туди, куди їй заманеться.

Якщо відверто, то на цьому все могло й скінчитись і ви ніколи не прочитали б цієї історії. А втім, одного дня трапилася, на

¹ САД (Computer-aided design) — САПР (Системи автоматизованого проектування).